

kötésével ütik el Ráday Pál kezéből. Az új vezetőség alatt a művészi vezetés jóformán csődöt mond, a bevételek fokozása miatt a bérlők ismét a látványos játékot és aktuális paródiák előadását szorgalmazzák, de nem túlságos eredménnyel, mert felszerelésük ugyancsak hiányos volt a látványos játékokhoz. 1819-ben a székesfehérvári magyar színtársulat vendégszerrepel, nagy sikert aratva Kisfaludy Károly darabjaival. Kántornét pedig a német színikritikusok őszintén irigylük, a még kissé nehezen mozgó magyar színészetétől. Az új éra nemcsak teljes anyagi, de művészi sikertelenséggel is végződött.

Nem is akadt senki a két színház bérbevételére, ezért a polgárság részvénytársaság alakítását határozza el a két színház üzemben tartására. Hangsúlyozzák, hogy nem az anyagi haszon vezeti a részvényjegyzőket (100 darab 1000 forintos részvényt bocsátottak ki), hanem csakis a mélyresüllyedt játékszín akarják felemelni. A vezetőség élére Ráday Pált és Szentiványit állították. A társas vezetés azonban, mindenki beleszólt a vezetésbe, sehogy sem bizonyult jónak, az alaptőke csakhamar elúszott úgy, hogy a városnak kellett a társaságot kölcsönrel támogatni. Az anyagi sikertelenség és a színház belső életében ezzel kapcsolatos surlódások miatt Ráday visszavonul a vezetésről és ekkor 1823 végén a tagok a hátralévő időre maguk tartják üzemben a színházat. Ezek a zavarok meglazították a társulat fegyelmét is, amivel együtt járt a művészi pangás. A régi darabok mellett a műsoron két műfaj uralkodik: a bécsi bohózat és a látványos komédia. Az operák mellett pedig mindjobban tért hódít a hangverseny, itt lépett fel 1823-ban a tizenegy éves Liszt Ferenc s fellépte mélységes szenzációt keltett.

Az 1824. év fordulópontot jelentett a pesti és budai német színészet történetében. A két színház bérletét elválasztják egymástól, a pesti színház bérlete ezzel kedvezőbb lett, mert nem kellett fedeznie a Várszínház deficitjét. A bérlők ez alkalommal a színtársulattól kerültek ki. Babinig Antal tenorista és Grimm Fedor drámai intrikus. A következő 12 év fellendülését Grimm ügyes és takarékos adminisztrációjának, valamint körütekintő

művészi vezetésének köszönheti. Shakespearet gyakran adják, de még mindig átdolgozásokban, legtöbbször, ha jónevű drámai vendégszereplők vannak. Schiller és Goethe állandóan műsoron vannak, valamint Kotzebue is, de az élelmes igazgató nem hanyagolja el a kasszáat dúsan megtöltő látványos attrakciókat sem.

1836-ban Grimm önként vonult vissza a bérlettől. Egy lelkes, nemcsak művészpártoló, de a művészethez is értő gyáros, Schmidt Sándor volt az új bérlő. Hatalmas költséggel újjászervezte a színházat, remek díszleteket készíttetett, de nem csupán külső eszközökkel kívánt hatni. Nála, mint egykor Rádaynál, meg volt a céltudatos törekvés művészi együttesre és egyforma gondot fordított a drámai és az operai előadásokra. Nemcsak elsőrangú színészgárdát teremtett, de nagy hírvendégek fellépésével is gyakran tarkította a műsort.

A Schmidt utáni igazgatók, Frank Gusztáv és Forst József, már nem tudtak a színház életének újabb lendületet adni. A magyar színház diadalmasan kivívta az első helyet Pest művészi életében. A német színészet élete a visszafejlődés, mely már csak a mult tradícióin táplálkozik. A drámai előadások még magasabb színvonalon vannak, mint az operaiak, egy-két Shakespeare-alakítás kimutathatóan nagy hatással volt Egressy Gábor művészetére is. Az igazgatók megint mindenféle látványossággal kísérleteznek, mindez meglehetősen eredményt biztosít nekik. Egy új fűtőkészülék berendezésével a színház téli látogatottságát akárván emelni, nyilván annak elővigyázatlan kezelése folytán 1847 február 2-ikára virradó éjjel tűz támad, amely porig hamvasztja a színház épületét s megsemmisült egyben a pesti német színészet uralma is.

Objektív megállapítható, hogy a pesti német színészet kezdete jótékony hatást gyakorolt a magyar színművészet stílusának kialakulására. Közönsége legnagyobb részt magyar vagy erősen magyarosodó pestiekből állván, jelentőségét mindinkább elvesztette a magyar játékszín diadalmas előnyomulása folytán. A fizikai pusztulás (a tűzvész) már csak ezt a gyors visszafejlődési folyamatot pecsételte meg...

A katasztrófa után Zay Károly azt in-